

QUẢN LÝ CHẤT LƯỢNG DẠY HỌC CÁC HỌC PHẦN VỀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC BỘ MÔN Ở CÁC TRƯỜNG SƯ PHẠM

MỸ GIANG SƠN*

TÓM TẮT

Trong chương trình đào tạo sinh viên sư phạm, các học phần về phương pháp dạy học (PPDH) bộ môn có vai trò quan trọng. Tuy nhiên, do nhiều nguyên nhân khác nhau, bộ môn PPDH trong các trường sư phạm hiện nay chưa có được vị thế ngang tầm của nó. Để nâng cao chất lượng dạy học bộ môn, cần phải nhìn nhận lại vai trò của giảng viên bộ môn, chương trình, phương pháp, phương tiện... và quan trọng hơn cả là vai trò của cán bộ quản lí.

ABSTRACT

Managing teaching quality of the subjects "Teaching Methodology" at schools of pedagogy

In the curriculum of training teacher students, the subject of Teaching Methodology plays the very important role. However, for various reasons, it has not reached its expected position of importance. In order to improve the teaching quality, it's necessary to reconsider the roles of the lecturers, curriculum, methodology and facilities; especially those of the managers.

Trong chương trình đào tạo cử nhân khối ngành sư phạm hiện nay, các học phần về PPDH bộ môn có thời lượng chưa nhiều lại dành chủ yếu cho lí luận dạy học và phương pháp dạy học bộ môn. Do nhiều nguyên nhân khác nhau, bộ môn PPDH trong các trường sư phạm hiện nay chưa có được vị thế ngang tầm của nó. Nhìn từ cả phía người dạy và người học, bộ môn PPDH chưa được đánh giá cao. Để nâng cao chất lượng dạy học nói riêng và vị thế của bộ môn nói chung, có thể cần một số đổi mới xuất phát từ các phương diện như: vai trò giảng viên bộ môn, chương trình và nội dung

đào tạo, phương pháp, phương tiện, cơ sở vật chất, kiểm tra, đánh giá... và quan trọng là vai trò của cán bộ quản lí.

1. Giảng viên bộ môn phương pháp dạy học

Nhiều cán bộ quản lí giáo dục có kinh nghiệm cho rằng: để đào tạo một giảng viên (GgV) bộ môn PPDH phải cần đến thời gian nhiều hơn, với sự đầu tư có tính chiến lược hơn, đặc biệt được bồi dưỡng từ các năm ngồi trên ghế nhà trường và tiếp tục từ 5 - 10 năm sau đó.

Do chức năng của bộ môn đòi hỏi, nên một GgV PPDH cần thiết có sự hội tụ của ba yếu tố sau:

- *Nắm chắc kiến thức khoa học cơ bản bộ môn đến một trình độ nhất định.*

* ThS, Trưởng phòng Đào tạo, Trường Đại học Sài Gòn

Phương pháp là sự vận động bên trong của nội dung. Nắm chắc kiến thức là cơ sở để nảy ra các ý tưởng về phương pháp trình bày kiến thức. Không thể có một GgV giỏi nếu không nắm vững kiến thức khoa học cơ bản của bộ môn.

- *Nắm vững các kiến thức liên quan của các khoa học Tâm lí học, Giáo dục học, Triết học, Logic học,...* Các kiến thức và kĩ năng về dạy học bộ môn, trước hết phải được lí giải trên cơ sở khoa học. Nội dung các khoa học kể trên là nền móng lí thuyết cho PPDH bộ môn. Thiếu chúng, các kiến thức PPDH chỉ được bàn đến như "phần ngọn", thiếu vững chắc và không thể sáng tạo đúng hướng được. Nhiều giáo viên ở phổ thông hiện nay, dạy rất tốt, nhưng không bảo vệ được cách dạy của mình trước đồng nghiệp. Điều đó, bắt nguồn từ chỗ họ chưa nắm vững các lí thuyết dạy học, hoặc hiểu nhưng không vận dụng được các lí thuyết vào công việc nghề nghiệp của mình. Trong dạy học, dù một cách làm rất quen thuộc và đơn giản cũng phải dựa trên nền tảng của lí thuyết nhất định, không phải tùy tiện, ngẫu hứng. Ví dụ, một tiết lên lớp có 5 bước (ôn định lớp, mở bài, bài mới, củng cố/đánh giá, dặn dò về nhà. Bỏ đi/thêm vào/thay đổi trật tự của tiết học là không được, vì 5 bước này được định ra trên cơ sở lôgic nhận thức. Có rất nhiều ví dụ để làm rõ các hoạt động dạy học được đề ra trên cơ sở lí thuyết khoa học. Không nắm vững chúng và vận dụng trong thực tế, khó đạt những thành tựu cao hơn trong nghề dạy học.

- *Có phương pháp dạy học tốt.* Không thể yêu cầu sinh viên "làm như tôi nói, nhưng không làm như tôi làm".

Một trong những con đường phổ biến của việc hình thành kĩ năng là bắt chước. Dạy học không phải là ngoại lệ. Sinh viên vừa nghe thầy nói, nhưng vừa bắt chước thầy làm. GgV bộ môn PPDH trước hết phải là một mẫu cho SV bắt chước cách dạy, cách khai thác kiến thức, cách sử dụng phương pháp và phương tiện dạy học,.... Tốt nhất, GgV bộ môn PPDH phải là người nói được, làm mẫu được. Trong một giờ dạy trên lớp, họ phải thực hiện được nhiều vai khác nhau: GgV đại học (trong thuyết trình và tổ chức, hướng dẫn SV hoạt động), giáo viên phổ thông, HS phổ thông (trong minh họa, làm mẫu). Nếu về phổ thông, họ thực sự là một GV giỏi.

Để có được những phẩm chất ấy, đòi hỏi người GgV PPDH phải rèn luyện, học tập, nghiên cứu rất nhiều và ở trên nhiều lĩnh vực. Kinh nghiệm thực tế cho thấy, người GgV PPDH phải vừa đi sâu nghiên cứu lí thuyết, vừa trăn trở vận dụng vào thực tiễn, vừa lao động trong môi trường phổ thông rất nhiều.

2. Chương trình và nội dung bộ môn PPDH

Cần phải thống nhất về mục tiêu của khối các học phần PPDH bộ môn trong việc đào tạo nghề, rèn tay nghề sư phạm cho SV. Đây chính là các môn học nặng về kĩ năng nghề nghiệp. Xác định đúng mục tiêu, mới có một hướng đi phù hợp trong dạy học. Trong thực tế hiện nay, việc dạy bộ môn này rất khác nhau ở các khoa của các trường sư phạm trong cả nước. Nơi thì dạy nặng về thực hành, rèn luyện kĩ năng; nơi thì nặng về lí thuyết, nhẹ về kĩ năng; cá

biệt có nơi hiện nay chỉ chú tâm dạy về ứng dụng công nghệ thông tin trong dạy học mà nhẹ các nội dung khác, quan trọng hơn rất nhiều. Xác định đúng là bộ môn dạy nghề, thì trong chương trình cần coi trọng cả lý thuyết lẫn kỹ năng, trong đó chú trọng việc rèn luyện kỹ năng trên cơ sở hiểu sâu lý thuyết. Phần rèn luyện kỹ năng sẽ được bổ sung thêm bằng những hoạt động ngoài giờ. Đồng thời, gắn việc dạy học bộ môn với việc kiến tập, thực tập sư phạm thành một chỉnh thể hoàn chỉnh. Nhờ vậy, SV thấy được mối quan hệ hữu cơ vốn có của các học phần trong và liên quan đến bộ môn.

Nội dung các học phần PPDH bộ môn hiện còn có sự chông chéo nhau, đặc biệt sự phân biệt giữa lý luận chung và PPDH cụ thể trong dạy học ở một số nơi còn chưa được rõ ràng. Trên thực tế, ở một số khoa của trường sư phạm, GgV dạy học phần Lý luận dạy học bộ môn thì đi sâu vào các kiến thức cụ thể; ngược lại, GgV dạy học phần cụ thể lại dạy một cách "đại khái", có tính đại cương... Cần tôn trọng kiến thức khoa học của các học phần khác nhau, xác định ranh giới chính xác của các học phần này và dạy học đúng với liều lượng của nó để SV vừa nắm được lý thuyết bộ môn, vừa vận dụng được các lý thuyết vào trong thực tiễn.

Để nâng cao chất lượng khoa học của học phần Lý luận dạy học bộ môn, cần tìm cách hiện đại hóa bộ môn PPDH, tăng cường các lý thuyết về dạy và học tập của tâm lý học, giáo dục học vào trong nội dung. Sẽ rất thiếu sót, nếu trong nội dung chương trình không trang bị cho SV các lý thuyết về tâm lý

học hành vi, tâm lý học kiến tạo, tâm lý học hoạt động,, những đặc điểm tâm lý học sư phạm. Mặc dù, đâu đó trong các học phần Tâm lý học, Giáo dục học, SV đã được học về các lý thuyết này, nhưng vận dụng chúng vào PPDH bộ môn là nhiệm vụ của các giáo trình PPDH bộ môn.

Trong xu hướng sử dụng các thành tựu của khoa học và công nghệ vào dạy học hiện nay, việc sử dụng các thiết bị kỹ thuật, đặc biệt công nghệ thông tin vào dạy học có ý nghĩa to lớn trong việc nâng cao chất lượng và hiệu quả của việc dạy học. Cần thiết phải đưa nội dung ứng dụng công nghệ thông tin vào dạy học thành một nội dung quan trọng trong chương trình bộ môn PPDH, trước mắt có thể cấu tạo một học phần có 2 tín chỉ trong chương trình chính khóa.

3. Phương pháp, phương tiện và cơ sở vật chất phục vụ dạy học

Bộ môn PPDH phải được gánh lấy trách nhiệm đi đầu và tạo ra một bước đột phá trong việc dạy học đề cao vai trò chủ thể của người học. Trong bộ môn này, cần phải chấp nhận và khuyến khích việc nghiên cứu đổi mới PPDH, ứng dụng các PPDH tiên tiến trên thế giới vào hoàn cảnh Việt Nam. Các PPDH mới nên được triển khai từ chính các bộ môn này ra phạm vi toàn trường, sau khi đã có nghiên cứu, thử nghiệm có kết quả. Khó có thể chấp nhận sự thiếu đóng góp của bộ môn trong nhiệm vụ đổi mới PPDH hiện nay của toàn ngành. Tác động của bộ môn đến đổi mới PPDH ở phổ thông có tính trực tiếp và lâu dài. Vì vậy, chính bộ môn PPDH cần phải đổi mới PPDH của mình.

Đổi mới PPDH bộ môn phải đi liền với sự có mặt của các phương tiện và thiết bị kỹ thuật cần thiết. Hiện nay, ở nhiều trường có phòng thực hành bộ môn được trang bị các phương tiện và thiết bị kỹ thuật tương đối hiện đại, tạo điều kiện thuận lợi cho việc thực hiện các PPDH mới và ứng dụng công nghệ thông tin trong dạy học. Cơ sở vật chất phục vụ dạy học ngày càng được cải thiện, góp phần đáng kể vào việc nâng cao chất lượng dạy học bộ môn.

Tuy nhiên, vấn đề đặt ra là việc sử dụng các thiết bị kỹ thuật và cơ sở vật chất như thế nào cho hiệu quả, góp phần tích cực vào nâng cao chất lượng dạy học bộ môn. Giải quyết vấn đề này, trước hết từ chính phía các GgV.

4. Vai trò của các nhà quản lý giáo dục

Hoạt động của bộ môn PPDH không nằm ngoài quỹ đạo hoạt động của nhà trường. Việc nhận thức đầy đủ về vị trí bộ môn trong quá trình đào tạo của nhà quản lý là rất cần thiết đối với GgV bộ môn, từ đó có sự đầu tư thích đáng để phát triển bộ môn là những điều kiện có tác động trực tiếp đến nâng cao chất lượng đội ngũ GgV bộ môn và chất lượng dạy học bộ môn.

Do sự liên hệ mật thiết và giao thoa kiến thức giữa các bộ môn tâm lý, giáo dục với PPDH bộ môn, giữa bộ

môn PPDH của các khoa trong trường sư phạm với nhau, nên cần có sự hợp tác và giao lưu khoa học. Các hội thảo chuyên đề, các hoạt động chung trong đào tạo và bồi dưỡng giáo viên, trong xây dựng chương trình đào tạo cao học, trong các seminar của nghiên cứu sinh, trong hội đồng chấm luận văn cao học, luận án tiến sĩ,... thực sự mở ra nhiều cơ hội cho hiểu biết, hợp tác,... trong nghiên cứu khoa học và đào tạo, bồi dưỡng và tự bồi dưỡng. Cần thiết xây dựng những câu lạc bộ về PPDH với sự tham gia rộng rãi của GgV bộ môn PPDH của các khoa và GgV tâm lý, giáo dục, giáo viên phổ thông. Các câu lạc bộ này, trước hết nên tổ chức theo từng vùng, nơi có các trường sư phạm. Việc làm đó không thể thiếu bàn tay của người cán bộ quản lý.

Trong xu thế phát triển chung của giáo dục thế giới, tổ chức đào tạo nghề sư phạm sẽ có nhiều thay đổi. Các cử nhân khoa học có nguyện vọng dạy học sẽ được học thêm nghiệp vụ sư phạm. Lúc đó, có thể không còn trường sư phạm độc lập, nhưng vị trí của các học phần về rèn luyện nghiệp vụ sư phạm vẫn còn. Đầu tư cho bộ môn này trong các trường sư phạm hiện nay, chính là sự đầu tư cho nghề sư phạm trong một tương lai không có trường sư phạm.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2003), *Kiểm yếu hội thảo "Đổi mới nội dung và phương pháp dạy học ở các trường đại học sư phạm"*.
2. Pai Obanya, Juma Shabani, Peter Okebukola (2007), *Guide to Teaching and learning in higher education (Hướng dẫn dạy và học trong giáo dục đại học)*, bản dịch của Hoàng Ngọc Vinh, Hà Nội.